

ПЯТРО
ЛАМАН

Стары млын

ПЯТРО ЛАМАН

Стары млын

ВЕРСТА

ПЯТРО ЛАМАН

Стары млын

ВЕРШЫ

Мінск
«Мастацкая літаратура»
1988

ББК 84Бел7
Бел21

Рэцэнзент
Сяргей Кавалёў

Любители театрального искусства знают Петра Ламана как ярко выраженного драматического актера Белорусского театра имени Якуба Коласа. Но П. Ламан хорошо известен также как и поэт, автор поэтических сборников.

В новой книге поэта тема истории и современности представлены во взаимообогащающем эстетическом единстве. С чувством неизбывной тревоги воспринимает поэт ослабление духовной связи между поколениями.

Л 4702120200—007 51—88
М 302(03)—88
ISBN 5-340-00051-6

© Издавецтва «Мастацкая літаратура», 1988.

Агонь

Калі ў крамянай поўначы на злome
Запаліць ноч купальскія кастры —
Тысячагоддзі ў цемры загамоняць
Журлівым спевам светлае зары.

Запаліць ноч купальскія кастры.
Трапеча песня — сэрца ў час пакуты...
Журлівы спеў світальнае зары.
Чароўна барва хмар магутных і раскутых.

Трапеча песня сэрца ў час пакуты.
Світанне б'е з прадоння чорных зор.
Чароўна барва хмар магутных і раскутых.
Чакае сонца пракаветны бор.

Світанне б'е з прадоння чорных зор,
Мінуўшына агніскі пагасіла,
Зазяў пад сонцам пракаветны бор,
Душу купалле росамі абмыла.

Жаўранак

Жаўранак...
Ранак вясною прыбраны.
Над рунню зялёнай
Свецяцца клёны.
Спее ў небе
Насенне маланак.
Жаўранак!
Сэрца парвецца на зоры,
І сыпане на густыя разоры,
І прарасце
Ў трапяткія нябёсы.
Жаўранак!
Звонка, многагалоса
Пэраліваюцца першыя росы.
А летуценнік
Паднебных праліваў
Кліча на ніву
Першую зліву.
Жаўранак! песня
Ліўнем дасвецця
Плаўна ўзлятае,
Падае ніцма...
Сэрца,
Імклівых імгненняў суквецце,
Шчасцем прабітых,
Нібы бліскавіцай.
Жаўранак!

Мяне бязмоўе на свет нарадзіла.
 Не рэдзіла. Не судзіла.
 Вочы адкрыла,
 Святлом блаславіла
 Бацькаўшчына, Радзіма.

А гукі утокам ліліся ў аснову.
 Мама ткала
 І выткала слова.
 А без яе як усвядоміць
 Свет адкрыты нанова?

А словы — крукі, словы — вароны
 Дзяўбалі жалезам калёным.
 Такая магутнасць,
 Такая мудрасць,
 Такая безабароннасць.

Народ — акіян жыццядайны, суровы
 Сэрцам выспеліць слова.
 Што нас успоіць?
 Што нас ускорміць?
 Мова і песня. Песня і мова.

Жолуд

Жоўты жолуд
Ляжыць на далоні —
Ён літы, як жакан.
Ён наліты бязлітаснай сілай,
Бо ён небыццё забівае,
Бо ён несмяротны.
Жоўты жолуд
Ляжыць на далоні.
Ён важкі і спакойны,
Як матчыны вочы,
Як далёкая песня,
Калі слоў не чуць,
Толькі сум,
Горкі сум,
Сум спрадвечны
Уліваецца ў сэрца.
Жоўты жолуд —
Легенда і існасць,
Чароўная казка і праўда.
Жоўты жолуд
На соннай дзіцячай далоні.

Досвітак

Рэчка. Цяпельца. Золак.
Спяць у траве чмялі.
Забытая вуда, сцізорык
Кветкамі параслі.

Сонца падымецца скоры.
Сонная цішыня.
Маленства між кветак і зорак
Пасвіць свайго каня.

Стронга

Пушча, пушча і пушча,
А ў ручаі сляпучым
Стронга, зіхоткая стронга
Сіле памкнення вучыць.

Азёжны вечер

Калі адцвітаюць вочы,
Тады выпявае сэрца.
А белыя чайкі радасці
Кружаць
Над глыбокай вадой самоты.
Палявою дарогай
Між азёр і лясоў
У кашулі з сіняга неба
Імчуся на свята
Бязмежнага дня,
Трымаючы грыву
Азёрнага ветру.

Дождж

Тисячавокі дождж.
У зранках кропель
Мільгає зорны твар
Цякучай вечнасці.

Карані

Над урвішчам ракі
Прамы, як смык,
Рос малады дубок
І раптам знік.

Падмыла берагі,
Загнала ў вір,
Як слёзы, пацяклі
Пясок ды жвір.

Скарлючыла вадой
Крамяны ствол —
І толькі карані
Трымаюць дол.

Дзівак

Абложны дождж.
Асенні сад.
Панікляя вяргіні.
На голлі яблыкі гараць
Апошнім жарам жніўня.
Здаецца, цэдзіць цэлы век —
Самотная панурасць.
А на парозе чалавек
Сядзіць, маўкліва курыць.
Глядзіць на дождж,
На лістабой
Да жудаснай знямогі
І з непакрытай галавой
Выходзіць на дарогу...
Каго чакае ў гэты час?
Адкуль?
З якога краю?
А мокры дзень павольна гас...
Маўчыць зямля сырая.

Дажынкі

Пагасла золата палёў.
Пануе ціша над папарамі.
Пяюць пра волю і любоў
Мужчыны з сонечнымі тварамі.

Снег

Падае снег.
У святле ліхтара
Круціць тугія спіралі
Галактык.
Зніклі абшары,
Абрысы двара.
Снег ашалела
Віруе над хатай.

Снег
На адной з невялікіх планет.
У снегапад
Разумееш бязмежнасць —
Што для цябе азначае сусвет,
Што абяцае сцюдзёная вечнасць.

Выбух

Вясковая ціша
Распората громам.
Ільды разрывае
Раз'юраны Нёман.

Расправіў нарэшце
Шырокія плечы,
Імклівы і жорсткі,
Як волат у сечы.

Заціснулі глотку
Ільды атупення,
Калі ж іх патрушчыць
Паводка натхнення?

Каб змог прычасціцца
Шалёнай вадой.
Каб змог летуценне
Пакратаць рукою.

Навальніца

Паласуй, навальніца,
Паднябессе душы.
Хай дажджыска змывае
Атлусцення глыжы.

Хай узорваюць сэрца
Веснавыя грамы,
Адкрываючы глебу
Для адвечнай сяўбы.

Хай маланкі азораць
Глыбіню нашых воч.
Ураджайнаю будзе
Навальнічная ноч.

Белы дождж

Хвошча дождж па падваконнях,
Выбівае шыбы,
Як грамы, гарцуюць коні,
Грывы, нібы німбы.

Белы дождж
Над белым краем.
Белыя маланкі.
Белагрывы конь гуляе
Ад ганку да ганку.

Дзічка

Зялёная дзічка. Бязмежнае поле.
У небе бязмежным зялёнае голле.
Ігрушына адзіноты.
Сёння ўпадзе дрэва пяшчоты.
Апошнім паклонам
Паклоніцца долу.
Прыйдучь з пілою,
І скончыцца век.
Неба без краю.
Зялёнае голле.
Пад голлем калючым стаіць чалавек.
Ігрушына адзіноты...
Як жыць без цябе?
Люблю ці проста прывык...
Стаяла маўкліва,
Чакала маўкліва,
І толькі, як падала,
Вырваўся крык.

Самотная

Усё сама ды сама.
Ды пабітыя шашалем сцены.
Адзінота... Зіма...
Снег... Сабака... Ды ціхія цені.

Завіруха... Бяссонне...
Калоцяцца ў мёрзлыя шыбы.
Хто пастукае сёння,
Прыблукаўшы да гэтай сялібы?

Боль і святло

Брысці старымі сцежкамі
Пад родным чыстым небам
Так цяжка.

Над нёманскімі стромамі
Нябесныя бярозы
Спяваюць.

Здаецца, адпяваюць
Імя тваё.
Што ты для іх?
Маленькі чалавек.

Бязлітасная,
чыстая, як вечнасць,
Імчыць вада,
Хаваючы ў сваіх вірах бярозы.
Хаваючы навек.

Старых дарог няма,
Цяпер там плёсы,
А сцежкі часта абрывае прорва.

Быў ціхі дзень.
Як сон...
Гучала песня.

Гучалі:
Дрэвы, травы і вада.
А чалавек
Нямеў, глядзеў і слухаў,
Боль і святло
Перапаўнялі сэрца,
І велічная плынь
На міг адзіны
Парванае з'яднала
І адкрыла
У ззянні сонечным
Душу Радзімы.

Купалінка

Купальская ночка.
Агніска у зрэнках трапеча.
Прадвесцем любові
Абпаліць затоены боль.
Дазволь дакрануцца...
І крыллем уздрыгваюць плечы.
Дазволь дакрануцца...
І пальцы абпальвае золь.

Якім жа прадоннем пакуты
Прайсці давялося?
Такую самоту
І ў жудасным сне не прысню.
Там цяжкая цемра
Са здрадай пра літасць галосіць...
Сцярпела.
Змагла. Захавала
Святую сваю чысціню.

Са страхам і радасцю
Прагну твайго абуджэння.
Сляпой навальніцай
Абрынецца сцішаны лёс.
Няўжо ён пагасіць
Гаючы агонь адраджэння...
Дакорам на сэрцы
Твой лік зледзянелы ад слёз.

Удовы

Світанне...
Зноў балюча раніць...
Вясновы дождж...
Вясёлы танец.

Калыска

Незамужняя нарадзіла...
Суседзі шэпчуць:
«Гуляла... Блудзіла...»
Маці галосіць: «Што нарабіла?
Дачушка мая, што ж ты зрабіла?»

— Што зрабіла?!
Жыццё не забіла.

А вочы напоўнены гэтакім болем.
Помню —
Над снамі маімі
Распасцерліся маміны рукі
Чуйным крыллем любові.

Памяць

Памяць тупае па сцежцы
Басанож.

Памяць блісне,
Як халодны востры нож.
Ліпа белая...

Завея...
Снег іскрыць...
Ты і я...
Імя тваё
Дасюль гучыць.

Сыты, сонны
І сапу, як тлусты морж...
Памяць тупае па снєзе...
Басанож.

Я кахаю!
На крык абзавецца маўчанне.
Рук тваіх не хапае
Не толькі начамі.
Захлынаецца дзень
У патопе нуды.
Змрок брыдзе,
Засцілае
Жарынкi кахання.
Ненажэрнаю лаваю
Стынуць гады...
Птушкі гнёзды не ўюць
На гарачым вулкане.

Адгукніся

Зіма,
На вуліцах слота і дождж —
Вуліцы мокрыя.
Нібы прыходзіць прадвесне,
Але ты не стала маім прадвеснем
І я не стаў тваім сонцам.
З нецярпеннем чакаю вясну.
Чакаю цябе,
Табою жыву,
Тваімі вачамі
На свет гляджу.
Песня маёй надзеі.
Звініць гэтай ноччу
Паміж мной і табой.
Уяўляю,
Якімі былі б нашы сустрэчы
На дарозе
Пад дрэвам еднасці.
Але ты не з'яўляешся,
Не адзываешся,
Маўчанне тваё —
Іронія вернасці.
Ні першае,
Ні апошняе слова аб каханні
Не будзе сказана.
Рукі твае
Не падораць надзею.

Плечы твае
Не падораць світанне.
Вочы твае
Не народзяць буран.
Мне застаюцца
Толькі цяжкія сны,
Дзён нікчэмны бур'ян.
Адгукніся.
Пастукай ў шыбу
Дажджынкаю.
Дакраніся да сэрца
Замерзлай галінкаю явара.

Абуджэнне

Пі да дна,
Гэта дзень запіты,
Поўнай чарай
Табе наліты,
Шчасця сцюжа
Жывою ружай
Галаву тваю
Хмеліць, кружыць.
Засцілае зрэнкі
Туманам...
Пі, ахвяра
Самападману.
Ноч віхурыць
Юрлівы танец...
Прывядзе
Да цвярозых раніц.
Стогн кахання
Сплывае ў рэкі...
Слухай цішу...
Пачуеш рэквіем.

Ростань

Месяц — вока цыклопа.
Лопнула ночы струна.
Восень, як Пенелопа,
Жджэ снегавога руна.

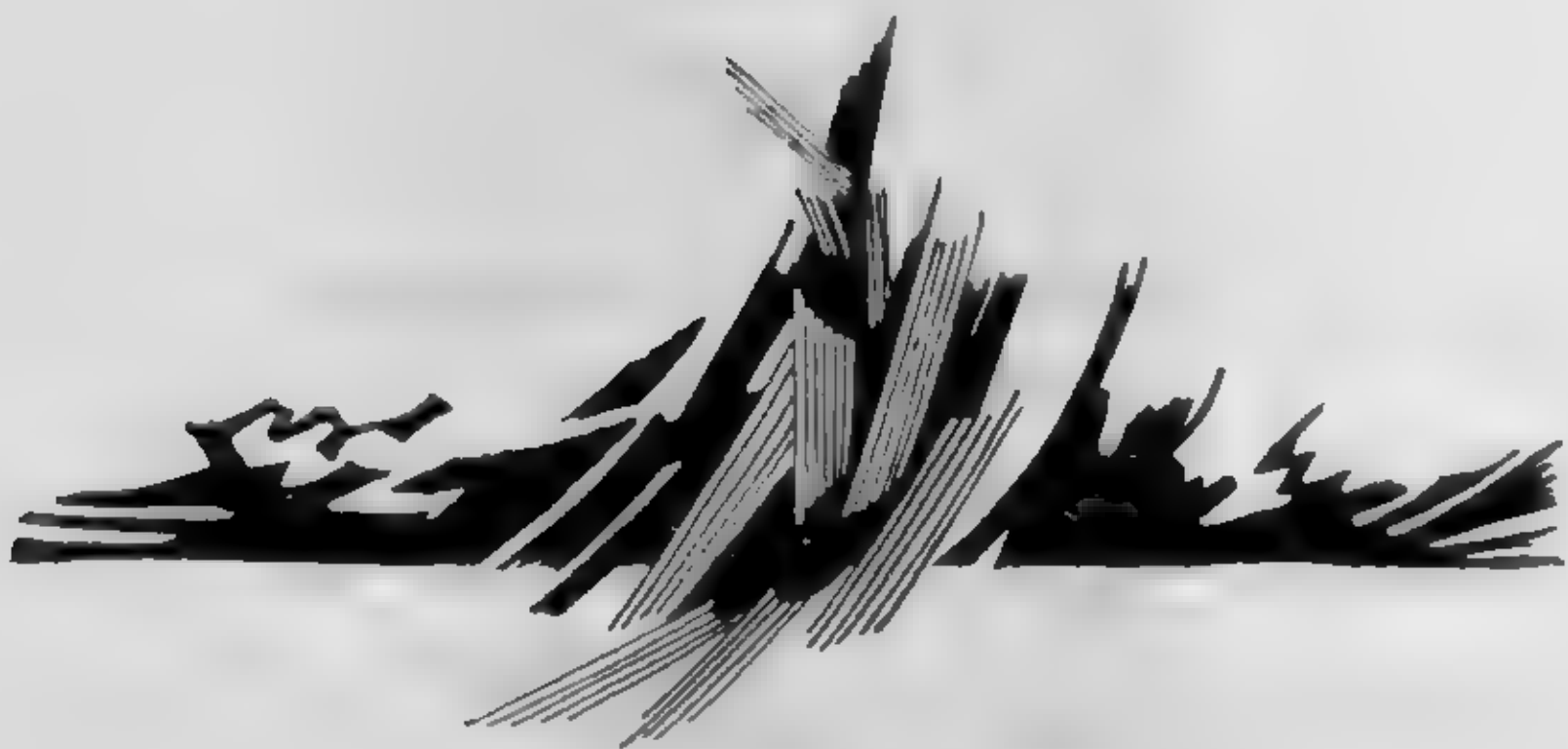
Рэха гукае крокі.
Рэчка цячэ пад лёд.
Бераг. Канец дарогі.
Вецер б'е на вылёт.

Бачу апалае лісце,
Чорнае, без акрас.
Знікла золата шчасця
Не для мяне — для нас.

Сіверны стромы бераг
Выцісне вільгаць з воч.
Золь расчыніла дзверы.
Позняя восень. Ноч.

Ноч панура маўчыць,
І ніхто не пастукае ў дзверы.
І гарыць цішыня
На растружчаных крылах даверу.

Высокая восень

Пустэча.
Сустрэча на восеньскім доле.
Чэрствыя чыстыя словы.
Кругленька выплыве
Месяц-старэча —
Пачне спрадвечныя ловы.
Гарачая хваля
У сцюжы быцця.
Гарачых рук нецярплівасць.
Боль пацалункаў.
Агонь забыцця.
Вей тваіх палахлівасць.
То не вясна і не спёка лета,
То восень, край,
Што не мае літасці,
Дзе пачуццё не цвіце,
Згарае,
Бо не шукае
Прыгожай сытасці,
То не маланка,
А вогненны шар
Палае доўга,
Калі ўзарвецца,
Пакіне чысты,
Пусты абшар
Высокай восені
Ў стылым сэрцы.

Ты не была прыгажуняй.

Магчыма.

Ты была чароўнай,

Жанчына!

У нас не было кахання?!

Лухта.

Гэты камень кінула

Глукхата.

Скажуць:

— Абое рабое!

І ўсё ж

Пачуй мае словы любові,

Мару пусціўшы пад нож,

Не адчуваеш болю.

Хваля

Твае вочы
Паплылі ў невядомасць.
Паплылі, як журавы,
Праз свядомасць.

І травою-палыном
Пахнуць вусны.
Завірыўся крыгалом —
Стогн спакусы.

Сярод вэрхалу людзей,
Сярод болю
Узнімае і гняце
Лёсу воля.

Твае вочы паплылі
Журавамі.
Недзе шчасце ў немаце
Трызніць намі.

Міма

Заплаканая жанчына
Плыве ў вірах натоўпу.
Чую, што немагчыма
Гэтую плынь спыніць.
Быццам бы пад праклёнам
Застыла жыцця пратока.
Быццам бы развучыўся
Не тое што плаваць —
Жыць.

Бачу,
Праходзіць міма
Жанчына з жывымі вачыма.
Бачу,
З дрэва надзеі
Вецер дзярэ лісцё.
А ўрэшце,
Што адбылося?
Міма прайшла жанчына.
Міма прайшло каханне.
Міма цячэ жыццё.

Надзея

Больш не будзе цяпла,
Ласкі,
Добрай і шчырай.
Растае на далонях
Сівы іней расстання.
Сёння
Жораў надзеі
Адлятае ў вырай.
Зімаваць застануцца
Вераб'і спадзяванняў.

Мара

І нам не суджана
Было спаткацца...

Я неаднойчы
Бачыў твае вочы
У снах,
На вакзалах,
У аэрапортах,
Яны мне так прыязна
ўсміхаліся...

Рабілася лягчэй...
Не гэтак горка
Было ісці далей
Па бездарожжы
Азалелых дзён.
Цяпер я
навучыўся бачыць

Твой позірк
У палёце птушак,
У песнях ветру,
У самоце дрэў.
Бо зразумеў...
І адбылося дзіва.
Бо пастарэў...
І знікла адзінота.
Бо разгледзеў...
І пазнаю цябе

У кожнай красцы,
У маленькай былцы...
Ты побач.
Ты была заўсёды...
Такою блізкай
І такой далёкай,
Як зорка, што адбілася ў вадзе.

Праклён

Мара памірае незаўважна,
Нібы кінуты кавалак хлеба.
Ноч, пустэча, і зусім не страшна...
Сэрца пакалечыў... Недарэка.

Ты раптоўна на шляху узнікла —
Чыстая, як дожджык верасовы.
Быў самотны, а самота знікла,
Неўсвядомлена гучалі словы.

Дожджык тупацеў па нашых тварах,
Па плячах, па сумнай абалоні,
Ды раптоўна абдавала жарам
Радасць, што сцякала на далоні.

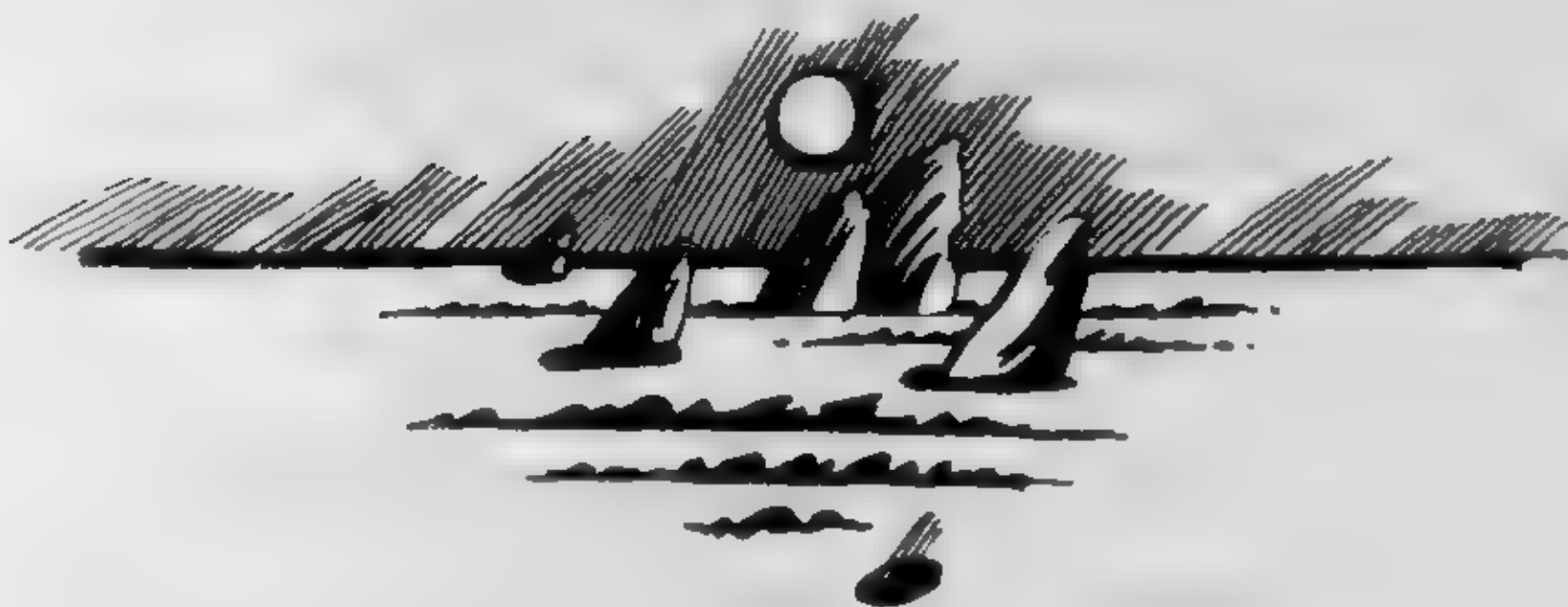
Горкая адданасць пацалунка.
Вочы, як спалоханыя птушкі.
Ясная дзіцячага малюнка...
Свежы стог стаў домам і падушкай.

Валасоў зіхоткая завея,
Голасу вясельны шаргунок...
Дождж у вокны, і душа самлее.
Змрок навокал, змрок, нібы замок.

Сам сябе сцешыць недарэка —
Нават прыгажосць саткана тленам.
Нібы кінуты кавалак хлеба,
Памірае мара... Доўга... Нема...

Пайшла. Шапоча морак шэры.
Пайшла. Грувасціцца змярканне.
Пайшла, уздаўшы поўнай мерай
За растаптанае каханне.

Самоту сам сабе пакіну,
Як лепшы сродак ад расстання.
Сухую горыч успамінаў
Мне піць штоночы да світання.
Як ахмялелы падарожнік,
Брыду ў трывожнае бяссонне.
Так ціха у душы парожняй,
Нібы спыніўся над прадоннем.

Хата

Даўно пагас агонь.
Даўно сарвалі дзверы.
Парог парос тугой.
Няма дзяўчынкі Веры.

Сцяжынка зарасла
Асотам сытых дзён.
І маладосць сышла,
Як ніты з верацён.

Вузлы замлелых рук.
Застыглая душа.
Бяссонне... Кружыць крук
Ля зорнага каўша.

Інтэрнат

Ад святла застанецца паўзмрок,
Прага целаў народзіць знямогу...
У пустэчу ўпінаецца зрок —
Да сябе прабівае дарогу.

Адлюструецца ў цемры святло,
Быццам колас у выспелым зерні...
Прага нас перапаліць на тло,
Жар юначы ніколі не верне.

Растрапалі яго, растраслі
Завірухі душэўнага смогу...
Мы з табой з нематы прараслі,
А ўрастаем у боль і трывогу.

Зорнае неба

Бязмежжа агністым пухам
Над целаю самлелым кружыць,
Балесна... Не падаць духам...
Самога сябе адужаць!

Балота не абзавецца.
Балота не родзіць рэха.
Хто спыніцца — захлынецца.
Зноў роўненькая паверхня.

Пад звон залатой пустэчы,
Да зорнага небакраю,
Цела сваё, як камень,
Усцягваю і губляю.

Люстэрка

Сталёвы колер шклянкі,
Сталёвы бляск вачэй.
Самотныя гулянкі
Пякуць усё гарчэй.

Самота, як балота,
Засмоктвае даўно.
Бязглуздая работа
Завалачэ на дно.

Даўно памерла змога
Ратунку папрасіць,
Пара сябе самага
За локаць укусіць.

Пякуць усё гарчэй
Самотныя гулянкі.
Сталёвы бляск вачэй.
Сталёвы колер шклянкі.

Таямніца

Спявае прадонне цемры
Над спаракнелай скалою цела.
Празрысты струмень ледзянога святла
Коціць каменьчыкі слёз адбалелых,
Што горш?
Набытак ці страта?
Зіхоткіх вачэй вадаспад
Ці самотная песня надзеі ў спратах?
Зоркай над сэрцам трапеча жаўрук,
Крыламі будзіць світанне.
Як прайсці праз сутонне маўчання?
Дрэвы рыпцяць...
Адчыняюцца дзверы...
І я пачынаю расці,
Парастаць.

Зорнай ноччу

Над галавой гайдаецца бяроза,
Шапоча ноч шырокаю ракой.
Прыносіць вецер чорную пагрозу,
Спакой адвечны ўстане над табой.

Што пакідаеш ты на гэтым свеце?
Чаго шукаў?
І ўсё-такі знайшоў...
Над галавой бярозу.
Сіні вецер.
І ціхі дождж,
Што досвіткам прайшоў.

Туга

Надзея.
Адгрукалі колы.
Лапочуць па лісці дажджы.
Падзея
На ўсё наваколле —
Жыццё чалавек недажыў.

Не змог
Дачакацца спаткання.
Не змог
Пакланіцца красе.
Застыла на вуснах
Пытанне...
Памёр —
І жыве як усе.

Пытанні

Што застаецца цішыні
Ад зграі дзённай мітусні?
Самота дрэў?
Аціхлы вецер?

А чалавеку, што ў труне,
Калі пагаслі смех і гнеў?
Страх небыцця?
Ці, можа, вечнасць?

Цягнуцца і даўжэюць
Дрэў вечаровых цені.
З кожным годам цяжэюць
Крылы мае — летуценні.

Нас
Заганяе клопатаў гайня.
Імчым,
Нябачачы ні зор, ні птушак.
Дай нам, Зямля,
Напеў,
Які б узняў
І выхадзіў запаленыя душы.
І тую песню ціхую вярні,
Якую маці пела над калыскай,
Матулін голас
Недзе ў глыбіні
Свядомасці,
Як зараніца, бліскае.
Дай нам напеў
Разбуджаных крыніц,
Гаючых, нібы ранішнія росы,
Дай нам пакуту,
Каб не палі ніц.
Дай боль,
Каб выйшлі ачышчэння слёзы.
Ратуй нас, родная,
Мы так цябе любілі...
Ратуй, Зямля,
Бо мы цябе забылі.

Галасы цішыні

Там далёка-далёка
Самотная зорка
Сонна свеціць
Улонню аціхлай зямлі.
Адгукніся, маленства,
Вярні мне вясёлку
Звонкіх сонечных дзён
На бацькоўскай раллі.

Адгукніся,
Вярні неабсяжнае неба,
Лёгкі ядраны вецер,
Забыты спакой
І дарогу дадому,
Дарогу да хлеба,
Што замешаны
Роднай гаротнай рукой.

Ноч

Ноч набракае цішынёю,
Цячэ прадоннаю ракой.
Туга вялізнаю сяўнёю
Пагойдвае над галавой.

І сее, сее зерне гневу
На марна страчаныя дні...
І немы крык, замест напеву,
Пускае ў цэле карані.

Горад

Нібы стары дзядок,
Брыдзе самотны вечар,
І лёгкі туманок
Завешвае сінечу.

Знікае мітусня
У шарую гадзіну.
Брат, запрагай каня,
Паедзем на Радзіму.

Ода дарожнаму знаку

Мы імчымся, а знак дарожны —
Толькі ўперад,
Ні кроку ўбок.
Мы імчымся, і непазбежнасць
Засцілае розум і зрок.
Спее смерць на калёсах ярых...
Не крывавіцца стоп-сігнал...
А з нутра прарастае ярасць,
Бо дарэмна гарыць запал.
Тут прыпынак даўно забаронены.
Тут прыпынак — крыж угары.
Тут чакае човен Харона.
Ёсць магчымасць гарэць — гары.
Ноч. Рака ад агнёў крывавіць.
Дзень успеніць машынны чад.
Без мяне выпявае завязь.
Ды са мной зацвітае сад.

Шлях

Свечкі-явары
Залацістыя
Зноў гараць.
Вятры-варвары,
Як палоннага,
Будуць гнаць.
Не знайсці больш спакою мне.
Звон лісця.
Шлях, як цэлы век.
Вулкі цёмныя
Без выйсця.
Восень,
Маці мая
Мнагалікая,
Пашкадуй!
Ветрам вынесі лісце палае,
Смецце дум.
Запалі мяне
Яркім полымем
Арабін.
Дай ачысціцца
Сыну подламу
Да крыві.
Дай мне голаму
Вецер сіверны.
Раскрышы.
Ты душу маю

Сцюжай выветры,
Каб ажыў.
Што ж маўчыш мая,
Сінявокая?
Закрычы,
Каб аглух, знямеў,
Дай палётку мне,
Не маўчы.
Без выйсця.
Вулкі цёмныя.
Шлях, як цэлы век.
Звон лісця —
Не знайсці больш спакою мне.
Будуць гнаць,
Як палоннага,
Вятры-варвары,
Дагараць
Залацістыя
Свечкі-явары.

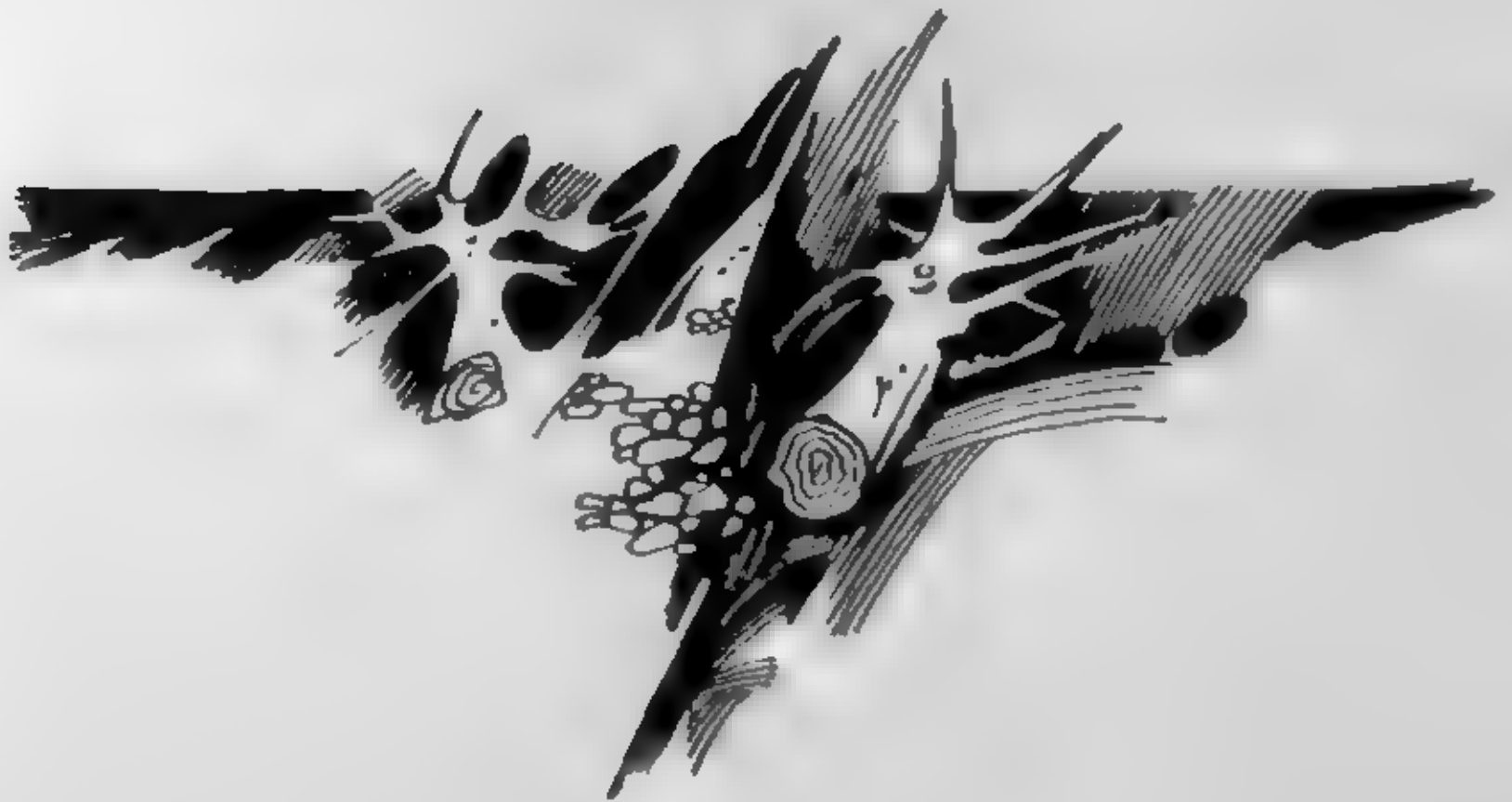
Небасхіл

Радзіма мая, спрадвечча...
Сярод неабсяжнай стыні
Вецер яе сустрэчны
Ціха душу абдыме...

Хто ты? Куды імкнешся?
Смягне пустэль начная.
Што нараджае песня?
Радасць расце з адчаю.

Гасцінец

Шырэюць дарогі...
Бульдозерам
Валяць старыя прысады.
Слабых выварочваюць з каранем.
А там, дзе карэнні глыбока,
Абапал дарогі, да часу,
Бялеюць, як косці, ствалы.

Гуканне вясны

Палае вогнішча над ярам.
Вясна вярнула маладосць,
І звоніць поўня поўнай чарай,
Нібы жаданы добры госць.

Паклічаш — доля адгукнецца
І ажыве счарсцвелы дол,
Душа раскрылена памкнецца
Туды, дзе воля і любоў.

Гукай, пакуль звініць крыніца,
Гукай, пакуль гудуць лясы,
Гукай, пакуль не палі ніцма
Праменні стоенай красы.

І лёг туман, як дым стагоддзяў,
Як незямны пустэльны снег...
А нехта вогнішча разводзіць,
Дрыжыць жаночы цёплы смех.

Купалле

Ноч купальская спее
Над цёплай зямлэй.
Між ракою і зорамі
Дрэмле вятрыска.
На адхоне агніска
Ваюе з імглой,
Да вытоку вяртае
Радаводу калыска.

Сыты шал дабрабыту,
Бязлепіца дзён
Чорным дымам
Знікаюць у чорным зеніце.
І высокай заранкай
Ляціць на адхон
Песня маці
Аб стоптаным, скручаным жыце.

Юны волат ляжыць
У тым полі крыжом...
Цела воя даўно
Парасло палынамі...
Не аддаў у палон...
Лёг на дол
Рубяжом...
Песня волі
Дагэтуль
Лунае над намі.

І ліецца, струменіцца
Сумны напеў...
Так высока душы...
Так балюча... Сарведца...
Немагчыма... Вось зараз...
Віхурны павеў...
Кветкай шчасця, вось зараз,
Распусціцца сэрца.

Добрач¹

Пры дарозе вяртання
Дагарае чабор.
Наплывае змярканне
На зажураны бор.

Скрыжаваннем распята
Ападае на дол
Ноч, прапахлая мятай,
Як бабулін прыпол.

Пры дарозе свіціцца
Воўчым вокам туга.
Ціха ўспыхне зарніца.
Нема крыкне пугач.

Можа, смага здаецца...
Можа, варта забыць...
Ля крыніцы вядзерца
Звініць і звініць.

¹ Урочышча каля вёскі Панямонне,
што ў Карэліцкім раёне.

Усплёск

Ноч у спявучай пушчы.
Крынічнае булькатуе.
Сон, як пупышку, лупчыць
Песня ці адпяванне?

Сніцца адна і тая ж
Глухая лясная дарога.
Сніцца — вада сляпая
Плешча пад родным парогам.

Песня ці адпяванне
Будзіць лясныя нетры?
Радасць ці развітанне
Спіць у світальным ветры?

Доўгай іду дарогай...
Яваю сон заносіць...
Месяц зубрыным рогам...
Гэта ж па мне галосіць.

Рака

Рака мая! Любоў мая!
Мой лёс — тваё імгненне.
Закручваеш, глыбінная,
Віры свайго цярпення.

Тысячагоддзі сонныя
Цякуць між берагамі.
Няўжо няпамяць донная
Узыдзе і над намі.

Святло тваё і плынь твая
Палоняць беззваротна...
Ды б'юць віры прадонныя
У вострыя вароты.

ВЫТОК

Крочым, імчым магістраллю жыцця.
Грудзі наросхрыст, наросхрыст світанні...
Крынічкай з туману, як з небыцця,
Пытанне: «Ці знойдзеш дарогу вяртання?»

Азёрыцы

Сівых крыніц
Вясёлае святло
Непадуладна
Забыццю і смерці.
Над ціхай хатай,
Над пустым сялом
Вясновы вецер
Шкуматае вецце.

Водар зямлі

Сцірты рудой саломы.
Пожні сыры пагляд.
Вяртаемся мы дадому
Жменяй сухіх зярнят.

Знячэўку кальне пад сэрца
Свежая баразна...
Водар зямлі з-пад плуга...
І голас: «Цябе не пазнаць...»

І не пазнаеш вёску.
І не пазнаеш край.
Хто ты?
Чаго прыехаў?
— Здароў, браток, і...
Бывай.

Званочак вечнасці

Нейкі змрочны, калючы дзень
Датляваў на чорных разорах.
Неўпрыцям мігатлівы цень
Слізгануў бліскавічна ўгору.

І замлела, зблажэла душа
Пад паганскаю доўбняй спалоху.
Шэры жаўранак напужаў,
Каля твару крыллем пралопаў.

Нахіліўся: гняздзечка ля ног,
Сярод шэранькіх пёркаў яечка...
Як званочак юначых сноў...
Неадольная, крохкая вечнасць.

Радзіма душы

Наваградак,
Нясвіж і Мір —
Пакут і гонару
Трохкутнік.
Тваіх дарог
Калючы жвір
Пячэ,
Гаючы, як трыпутнік.
Выносіць сэрца на пагорак,
Душу ратуе ад калецтва
Крылатым,
Сцішаным прасторам,
Глыбокай сцежкаю маленства.

Падмурак

Вецер калыша
Голле шыпшыны.
Ціша,
Нібы скамянела.
Цяжка маўчыць
Пасівелы мужчына,—
Падае цвет пераспелы.

Цвет ападае
На чорны падмурак.
Гадамі
Плывуць гадзіны.
Не адгукаецца
Родны прытулак...
Забыты,
Апошні,
Адзіны.

Помніцца голас
Ахрыплы і добры:
— Рукі параніш, сыне!
Не ведаў тады,
Што сэрца пакінеш
На гэтай калючай шыпшыне.

Наваградак

Скруха вяртання.
Звада балесная.
Пустка даўно анямелай прасторы.
Пагоркі маленства.
Дарогі расстайныя
У гэтым горкім
Застылым моры.

Скруха упартая,
Непатрэбная.
Вякоў мінулых
Раса скамянелая.
Муляюць сэрца:
Світка зрэбная,
Высокага помыслу
Крылле белае.

Руіна развагі
На строме свядомасці.
Песня камення
Не адбалела.
Руіны знявагі
На строме годнасці.
Вавёрка здзіўлення
На вежах самлелых.

Продкі
Цяпло камяням пакінулі.

Вятрам вандроўным
Каменне не высцюжыць.
Святло спрадвек
Баранілі і гінулі.
Нарогам ісціны
Руіны высяцца.

Застылае мора.
Горкае мора.
Дарогі расстайныя.
Пустка маленства.
Ліецца святло анямелай прасторы.
Дзякуй, вяртанне.
Дзякуй, балеснае.

Світання

Бацькаўшчына — даруй!
Зарою твайго змяркання,
Магчыма, і я згару
Знічкаю ў тумане.

Сяйва халодных зор
Шчэрыцца над сяўнёю.
Прах між тваіх разор
Выверыцца сяўбою.

Цемраю аб'яднаў
Любасць і развітанне.
Цяжка... Але спазнаў
Святасць твайго світаньня.

Стары млын

На далёкай мяжы
Паміж мною і гостраю зоркай
Узыходзіць, палае пад ветрам
Гаючы палын.
На далёкай мяжы
Паміж мной і ўтравелым пагоркам
На змялелай рацэ
Ёсць вялізны разбураны млын.

Што малолася ў ім,
Мне ніколі ніхто не раскажа.
Камяніскі маўчаць,
І аціхла святая вада.
З павуцін забыцця
На аснову сукаецца пражы,
Каб заткаць, прыхаваць
Тое месца, дзе спее бяда.

Над зубамі муроў
Узнямаецца цьмяная поўня.
Цішыня высявае у сэрцы
Самоту і страх.
І часамі здаецца,
Што гэта не млын, а катойня.
Мары,
 мужнасць і кроў
Камянеюць у гэтых мурах.

Дзе раўлі вадаспады,
Дзе вірамі глыталіся хвалі,
Там сягоння вада на прыволлі
Як мёртвая спіць,
Зарастае травой,
Зацвітае,
Лілеі люляе,
Забывае чысцець
І нарэшце забудзе забыць.

На змялелай рацэ
Ёсць вялізны разбураны млын.
На далёкай мяжы
Паміж мной і ўтравелым пагоркам
Узыходзіць, палае пад ветрам
Гаючы палын.
На далёкай мяжы
Палыном разгараецца зорка.

Дома

Маўклівы спакой.
Закацілася сонца.
Ружовай ракой
Разлілася бясконцасць.

Жывою драбніцай
У гэтым патоку
Спрабую прабіцца
Да ўласных вытокаў.

Закіданы нівы
Замшэлым каменнем.
Разблытваю звiвы
Былых пакаленняў.

Спрабую праплысці
Глухою ракою.
Спрабую, як выйсце,
Вучыцца спакою.

Курганы

Курганы на Беларусі —
Званамі нямымі...
Параслі не палынамі —
Крыўдамі людскімі.

Прыхавалі на вяршынях
Гнеўную сінечу.
Недзе ў ветрах трызняць воляй
Ярасныя сечы.

Беларусь. Над курганамі
Журавы крыляюць.
Быццам вочы, быццам сэрца
З сабой забіраюць.

І, магчыма, на кургане,
Быццам перад сконам,
Прарасце у целе песня
Языкам для звона.

Ой, кажáне-кажанé,
Што ж не сеў ты на мяне,
Каб я болей не падрос,
Як ад бацькаўскіх калёс.

Паўлюк Багрым

Ой, палі-разлогі
Ды бары-асілкі...
На імшарах восені
Кроплі-журавінкі,
На вятрысках лісце
Снежань зайцам скача.
Што тае карысці —
Хлопча малы плача.
Грае на аскепках...
Скрыпка пашчапаная...
Ой ты, доля горкая, —
Кола паламанае.
Доўгія дарожкі
Па гразі, па сіверы.
Сэрца шлях скалочаны...
А хто яго вымераў?
Дойліды мінуўшчыны,
Што набудавалі...
Чаму ў храмах скручаны
Твой народ трымаюць?
Куды зніклі коннікі?
Разламаны брамы.

Паднябессе звонкае
Пад прылаўкам крамы.
Д'ябальскія здыхлі...
Як аглобля, права.
Па зубах, па дыхлі
То з левай, то з правай.

Дзе яны... патомкі?
Ці даруе неба?
Сталі тупкім долам,
Быццам так і трэба.

Буслыносяць сілу
Над счарнелым комінам.
Паляглі ў магілы,
І няма вам помнікаў.

Выспела каліна
Пры дарозе ў полі,
Снегу наваліла
Па самую долю.

Гронкі каліны

Каліна...
Коннікаў кулі касілі.
Коні
Асядалі на белы мох.
Разрываўся,
Рабіў, што мог...
Атачылі.
Пятлёй засілілі.
Каліна...
Восень лісце паліла,
Засцілаючы звівы сцяжын,
Засланяючы мяцяжы.
Любоўю сваёй спакусіла,
А цяпер бяжыш?!
Там зіма сняжыць,
Там рушнік на капліцы
Ў засохлай гліне.
Каліна...
Нізка-нізка
Сонца над полем смылела,
Свяціла.
Каліна...
Снежны стог
Ля глухіх дарог.
Дрогне дрыжкамі душа.
Дабрыня
Тваіх стрэх і дымоў

Будзе ў небе марозным дрыжаць.
Каліна...
Ля глухіх дарог,
Ля святых дарог
Чужаніц у снягах тапіла,
Капцы насыпала.
Песні складала.
Ненавідзела
І любіла.
Маліла
Аб лепшай долі.
Гневам паіла.
Узнімаючы мяцяжы,
Захлыналася ў твані ілжы.
Асвятляючы пуцявіны,
Сэрцы лепшых сыноў
Без астатку паліла.
І як помнікі,—
Каля кожнай
Сцяжынкі тваёй,—
Ці шыпшына,
Ці часам каліна.

Апошні шлях сейбіта

Радзіму
Нават смерць не адбярэ...
Зямля дзядоў
Спатоліць і прытуліць
І ператворыць
У святло зары,
У калыханку маладой матулі.
У гэтым літасць
Лютага быцця.
Святая літасць
Любае Радзімы...
Прабіўся парасткам
Са зроку небыцця
І зразумеў —
Ты для яе адзіны.
Якое шчасце...
Ты патрэбен ёй.
Яе святло было тваёй душою.
Жыцця твайго
Закончаны сувой
Нашчадкам свеціць
Вехай векавою.
Радзіму
Нават смерць не адбярэ.
Сляза дажджом вясновым
абзавецца.
Вясёлкай каляроваю між дрэў
Душа твая і плача, і смяецца.

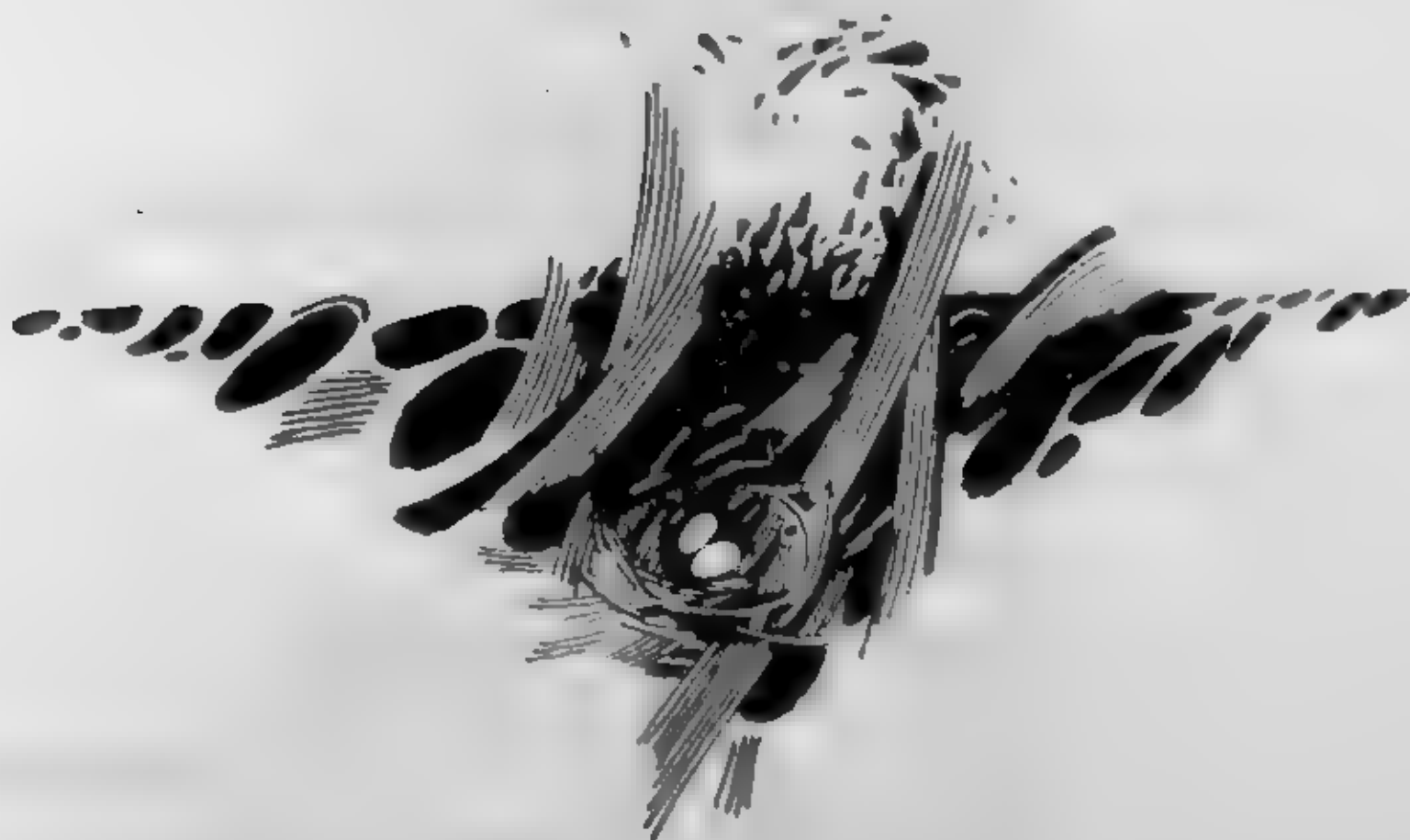
Калыханка

— Люлі, люлі, мой сыноч...
Мама мроіць песню.

— Люлі, люлі, мой каток...
Зарыпелі весніцы.

— Люлі, люлі, галубок...
Мроя не абвесціцца.

— Люлі, люлі... — Чорны змрок
Адзінотай свеціцца.

Званіца

Звон душу гайдае,
Анямелы звон.
Ты шкадуеш мяне —
Бацька буйных дзён?

Ты паклічаш мяне...
Праз замкі вякоў
Закіпіць і дыхне
Вольным духам кроў.

Пацямнее ў вачах.
Палыхнуць агні.
Той пажар, што ачах,
Вымкне з глыбіні.

І паўстане нябыт
Зарывам жуды,
Панясе наўскапыт
Да жывой вады.

Што было ў галыша?
Сонца ды любоў.
Ды адчуе душа
Крону каранёў.

Песня

Жывая... Не падала ніцма...
Выточвалася з-пад замка.
Бруіла, як тая крыніца,
З якой пачынае рака.

Зарапад

Прадвячэр'е.
Таемнасць начная
Ахінае будзённыя рэчы.
Пачынаецца вечар.
Сутоніцца.
На зямлю апускаецца ноч.
І раптоўна
З прадонняў сусвету,
Адгалоссем міжзорнае буры,
Абрынаецца зарапад.
І здаецца, што гэта
Дзівосная папараць-кветка
На імгненне
Раскрыла агністы бутон
І ляціць да цябе,
Паланяючы вочы і розум.
Мізарнее
Важлівасць штодзённых клопот.
Дабрабыт
Аблятае залатым шалупіннем.
Варажбіт зарапад
Адкрывае душы
Вымярэнне,
Дзе не ўладны
Ні подласць, ні здрада.
Над зямлёй,
Над тваёй галавой

Пачынаецца вогненны дождж,
Грозны,
Велічны і ачышчальны.
І дыханне надзор'я
Урываецца ў сэрца.
Палыхне разуменне
І ўспыхне дваістая існасць —
Ёсць Сусвет і Зямля,
Ёсць Радзіма і ты.

Ты сам-насам
З халодным агністым прадоннем,
З гэтым зорным маўчаннем,
Суровым і добрым...
Чым ты ёсць?
Чым ты ёсць у сусвеце
Без крыніц сваіх продкаў,
Без бацькоўскай зямлі,
Без яе каранёў і жывога дыхання?

Шэры камень?
Бязведамны пыл?
Белы-белы матыль
На чырвонай шыпшыне?
Як збавенне,
Ляціць на раллю нашых дзён
Чыстым зорным дажджом
Блаславенне Радзімы.

Змест

Агонь	5
Жаўранак	6
*** Мяне бязмоўе на свет нарадзіла...	7
Жолуд	8
Досвітак	9
Стронга	10
Азёрны вецер	11
Дождж	12
Карані	13
Дзівак	14
Дажынкi	15
Снег	16
Выбух	17
Навальніца	18
Белы дождж	19
Дзічка	20
Самотная	21
Боль і святло	22
Купалінка	24
Удовы	25
Калыска	26
Памяць	27
*** Я кахаю!..	28
Адгукніся	29
Абуджэнне	31
Ростань	32

*** Ноч панура маўчыць...	33
Высокая восень	34
*** Ты не была прыгажуняй...	35
Хваля	36
Міма	37
Надзея	38
Мара	39
Праклён	41
*** Пайшла...	42
Хата	43
Інтэрнат	44
Зорнае неба	45
Люстэрка	46
Таямніца	47
Зорнай ноччу	48
Туга	49
Пытанні	50
*** Цягнуцца і даўжэюць...	51
*** Нас заганяе клопатаў гайня...	52
Галасы цішыні	53
Ноч	54
Горад	55
Ода дарожнаму знаку	56
Шлях	57
Небасхіл	59
Гасцінец	60
Гуканне вясны	61
*** І лёг туман, як дым стагоддзяў...	62
Купалле	63
Добрач	65

Усплёск	66
Рака	67
Выток	68
Азёрцы	69
Водар зямлі	70
Званочак вечнасці	71
Радзіма душы	72
Падмурак	73
Наваградак	74
Світанне	76
Стары млын	77
Дома	79
Курганы	80
*** Ой, палі-разлогі...	81
Гронкі каліны	83
Апошні шлях сейбіта	85
Калыханка	86
Званіца	87
Песня	88
Зарапад	89

Ламан П.

Л 21 Стары млын: Вершы.— Мн.: Маст. літ., 1988.—
94 с.: іл.

ISBN 5-340-00051-6

Аматары тэатральнага мастацтва ведаюць Пятра Ламана як ярка выяўленага драматычнага акцёра Беларускага тэатра імя Якуба Коласа. Але П. Ламан не менш вядомы як і паэт, аўтар паэтычных зборнікаў.

Ягоная творчасць вызначаецца перш за ўсё пачуццём нацыянальнай годнасці, якое неад'емнае ад пачуцця патрыятызму і еднасці з Радзімай.

У новай кнізе паэта матывы свайго роднага і агульналюдскага прадстаўлены ў непарушным эстэтычным адзінстве.

Л 4702120200—007
М 302(03)—88 51—88

ББК 84Бел7

Литературно-художественное издание

ЛАМАН ПЕТР АЛЕКСАНДРОВИЧ

Старая мельница

С т и х и

Минск, издательство «Мастацкая літаратура»

На белорусском языке

Літаратурна-мастацкае выданне

Ламан Пятро Аляксандравіч

Стары млын

В е р ш ы

Рэдактар Л. В. Дранько-Майсюк

Мастак Ф. А. Кашкурэвіч

Мастацкі рэдактар А. М. Малышава

Тэхнічны рэдактар Л. М. Шлапо

Карэктар І. М. Паланейчык

ІБ № 2637

Здадзена ў набор 13.07.87. Падп. да друку 13.11.87.
ЛТ 07784. Фармат 60×90¹/₃₂. Папера друк. № 1. Гарні-
тура звычайная новая. Высокі друк. Ум. друк. арк.
3,00. Ум. фарб.-адб. 3,13. Ул.-выд. арк. 2,22. Тыраж
4600 экз. Зак. 614. Цана 25 к.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага ка-
мітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і
кніжнага гандлю. 220600, Мінск, праспект Машэра-
ва, 11.

Мінскі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга паліграф-
камбінат МВПА імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чыр-
воная, 23.